

V „PASTI POHLAVÍ“ VĚZÍME VŠICHNI

Klára Vlasáková

V poslední době vyšlo několik čtenářsky úspěšných knih, které tematizují společenské problémy z feministické perspektivy. K titulům *Proč jsme tak naštvané* (2022) od Šárky Homfray a *Feministkou snadno a rychle. Příručka argumentů pro debaty s rodinou a přáteli* (2023) od Lucie Jarkovské a Kateřiny Liškové přibyla kniha novinářky Silvie Lauder *V pasti pohlaví*.

Všechny tři tituly mají poměrně široký záběr témat a snaží se stručnou, čtivou formou a s pomocí množství dat doložit, ve kterých oblastech jsou ženy systematicky znevýhodňovány — a co se s tím dá dělat. Vydání těchto knih krátce po sobě dává najevo, že se nám dostává množství přesvědčivých expertiz, aby nám bylo jasné, jak vzniká genderová nerovnost i jaké jsou případné kroky k jejímu zmírnění. Čeho se nám však nedostává, jsou konkrétní politická opatření, která by v tomto směru byla podniknuta.

Důvod, proč snahy vedoucí k řešení genderových nerovností postupují jen pomalu, je přitom vepsán přímo do problému samotného — pro řadu lidí jsou genderové nerovnosti zkrátka neviditelné nebo nepodstatné. Jak připomíná v knize Silvie Lauder: Když v roce 2021 vyšla studie „Jedna společnost — různé světy“ (od nadace Friedrich-Ebert-Stiftung, agentury STEM a Masarykovy demokratické akademie), ukázalo se, že mezi třemi hlavními skupinami (odlišujícími se přístupem ke stavu české společnosti po roce 1989), čili pozitivní, kritickou a názorovým středem, nedochází v otázce nerovností mužů a žen k velkému štěpení (názory se liší spíše na generační a genderové linii). To představuje poněkud překvapivou spojnicí — můžeme se přitom o projevy globalizace, o důvěryhodnost různých zdrojů informací nebo o podstatu příjmových a majetkových nerovností, ale u genderových znevýhodnění máme jasno. Buď nejsou, anebo jde o malé, nepříliš podstatné záležitosti.

NESTAČÍ POUZE „CHTÍT“

Silvii Lauder se podařilo na necelých čtyřech stech stránkách skloubit dohromady několik důležitých témat jako znevýhodnění péčí, nedostatečné zastoupení žen ve veřejném životě nebo sexuální násilí a zároveň ukázat, že genderové nerovnosti neexistují vedle sebe, ale že se intersekcionalně kříží a vzájemně posilují. Svě teze má autorka novinářsky poctivě podložena daty, výzkumy a statistikami, přičemž si člověk při čtení znovu uvědomuje, kolik skvělých výzkumů v posledních letech vzniklo třeba jen právě v Česku. Silvie Lauder zároveň vychází ze své vlastní zkušenosti a na několika místech mluví o svých proměňujících se postojích k feminizmu. Pro některé čtenáře a čtenářky by to mohlo být rušivé, ale autorka tím nepřitahuje pozornost k sobě; naopak chce ukázat, že ona sama je součástí celé problematiky, nevyděluje se

z ní a nestaví nad ni coby nezávislá pozorovatelka. Byl to ostatně právě feminizmus, který ve vědě kritizoval přístup k badání a interpretaci dat coby procesu, kde je možné zůstat po celou dobu „objektivní“ (bez toho, aniž by člověka ovlivňoval právě jeho gender, vzdělání nebo třída).

V tomto kontextu je také osvěžující, když Silvie Lauder vzpomíná na to, jak coby začínající novinářka nechápala, na co si její služebně starší kolegyně stěžují: „Ve své odpovědi jsem odříkala úplně všechna myslitelná klišé, která dodnes u podobných témat slychávám: když žena chce, do novin se dostane a uspěje, nejde přece o pohlaví novinářů, ale o jejich schopnosti, i když je vlastně fakt, že novinářky musí být tak trochu chlapi, protože pro tuhle práci prostě musíte mít ‚mužské vlastnosti‘ — průbojnost, drzost, schopnost analyzovat fakta...“ Až další roky autorce ukázaly, že je skutečnost mnohem složitější, než že by stačilo ženám pouze „chtít“.

BEZ GENERALIZACE I SPASITELSKÝCH RAD

Silvie Lauder se v knize zároveň podivuhodně vypořádává s obvyklým těžko řešitelným problémem, který se váže k psaní o feministických tématech: Pokud je perspektiva příliš lokální, je problém podružný, protože v jiných zemích je ženám přece znemožněno studovat, pracovat nebo jsou jim mrzačeny genitálie. A z druhé strany — pokud je perspektiva příliš globální, textu se obvykle nedostane zasloužené pozornosti.

Autorce se podařilo především v prvních kapitolách skloubit tyto dva pohledy do jednoho a ukázat, že se nijak nevyklučují: Při uvažování o genderových otázkách je třeba mít na paměti jak domácí situaci, tak si uvědomovat dění v zahraničí. Při psaní především o třetím světě totiž často vzniká problém, kdy jsou ženy z těchto zemí nahlíženy jako monolitický subjekt. Silvie Lauder se tomuto nebezpečí úspěšně vyhýbá tím, že stručně, ale přesvědčivě vyjmenovává zásadní

Silvie Lauder
V pasti pohlaví
Host, Brno 2023
400 stran

posuny v zemích jako Afghánistán nebo Írán, aniž by sklouzávala do generalizace či ke spasitelským radám.

Vznikla tak knížka, která je shrnutím znalostí a zkušeností novinářky, která se genderovým tématům roky věnuje a která referovala o všech zásadních feministických tématech posledních let. Jsou tady četná data, výzkumy, autorka zároveň vychází z vlastních rozhovorů a profesních i osobních prožitků. Knize se tak daří provázat několik témat a perspektiv, aniž by se výsledný text rozklížoval. Výsledek působí organicky a mimořádně přesvědčivě. Jenže tady se zároveň dostáváme k problému, který však leží mimo stránky knihy: Kdo a s jakou motivací knihy jako *V pasti pohlaví* čte a bude číst?

Některé pasáže, kapitoly nebo záběry by mohly najít využití coby materiál pro výuku ve školách nebo třeba jako exkurz do genderové problematiky pro politické představitele a představitelky, kteří se v tématu příliš neorientují. Vždyť třeba *Slepé skvrny* Daniela Prokopa z roku 2020 byly bestsellerem, z něhož mnozí politici citovali; Prokop podobně jako Silvie Lauder dokázal podat stručné a přesvědčivé, daty podložené analýzy, které ukazovaly, že nežijeme v nejlepším z možných světů a že v Česku je před námi v oblastech jako vzdělávání nebo sociální politika ještě hodně práce. A mnozí veřejní představitelé na to slyšeli. Proč by tedy kniha *V pasti pohlaví* nemohla být chápána podobně, tedy jako čtivý souhrnný materiál k některým důležitým genderovým otázkám?

KDO VYSVĚTLÍ GENDER?

Jeden z problémů vězí v tom, že zatímco třeba před takovým školstvím nebo zdravotnictvím mohou politici a političky jen těžko zavírat oči, genderové tematicky se lze vyhybat poměrně úspěšně, ačkoli přitom prostupuje vším — školstvím, zdravotnictvím, sociální problematikou... Nicméně když například loni položil server Refresher.cz českým poslancům a poslankyním otázku, zda se považují za feministu nebo feministku, vyšly z toho zarážející závěry. Odpověděla necelá čtvrtina, přičemž se k feminismu přihlásila jen hrstka z nich. Někteří odmítali celou otázku, protože existují důležitější problémy, jiní zase tvrdili, že si nejsou jistí obsahem termínu. Směst otázku rovnosti mužů a žen ze stolu je však u tak důležitých politických představitelů a představitelk obzvlášť alarmující.

Zároveň z výzkumů o konfliktních liniích v české společnosti (a nejen v ní) víme, že nestačí názorovým oponentům problematiku „vysvětlit“, snést ještě víc dat, ještě víc přesvědčivějších argumentů. Konzervativní pravice útočící na gender se přece neohlíží na analýzy; jejím cílem je přesvědčit své voliče a voličky, že jde o něco cizího, importovaného, co může nenávratně rozvrátit jejich životy. Politoložka Eszter Kovátsová k tomu třeba uvádí, že se maďarská společnost poprvé dozvěděla, co znamená gender, z pravicových propagandistických médií — ačkoli se samotný koncept používal v sociálních vědách mnoho let předtím. Navíc otázka rovnoprávnosti

mužů a žen se pochopitelně řešila také v postkomunistických zemích, nepřinesly ji k nám až po roce 1989 západní feministky. Přesto se v rámci odstříhávání minulosti často vytěsnila také „východní“ emancipační cesta, která přitom dosáhla některých mezníků dříve než Západ (například interrupce byly v Československu legalizovány v roce 1957, zatímco třeba ve Francii až v roce 1975, nebo až do roku 1977 platil v SRN zákon, podle něhož mohla žena vykonávat zaměstnání, jen pokud to nebylo v rozporu s jejími rodinnými povinnostmi).

Zároveň se odpor proti feminismu — byť zase z jiných příčin — zvedá i jinde, jak ukazuje třeba loňské rozhodnutí amerického nejvyššího soudu zrušit federální právo na interrupce.

Knihy, publicistické texty nebo veřejná vystoupení zohledňující genderovou problematiku potřebujeme právě proto, že je feminismus se svými radikálně obyčejnými požadavky rovnosti a emancipace stále umenšován nebo odmítán. Knihy jako *V pasti pohlaví* dokážou čtivou a srozumitelnou formou přiblížit problémy a koncepty, okolo nichž panuje řada mýtů, klíšé a omylů. Ty navíc často hojně přizívují jak politici a političky, tak některá média. Přitom kdyby knihu Silvie Lauder a podobné práce vzali do rukou ti, kteří si feminismem „nejsou jisti“, mohlo by se konečně ukázat, že v oné „pasti pohlaví“ vezíme všichni. A že z ní našťestí vedou cesty ven.

Autorka je spisovatelka.

Kdyby knihu vzali do rukou ti, kteří si feminismem „nejsou jisti“, mohlo by se konečně ukázat, že v oné „pasti pohlaví“ vezíme všichni.